

MARGARETA LINDBOM

Svenska A
Elevhandledning

för

Handbok i svenska språket
Den levande litteraturen
Levande texter

Almqvist & Wiksell

© Liber AB
Redaktion: Kristina Lönn, Marie Carlsson
Form: Ingmar Rudman

Andra upplagan

Liber AB, 113 98 Stockholm
tfn 08-690 92 00
www.liber.se
kundtjänst tfn 08-690 93 30, fax 08-690 93 01,
e-post: kundtjanst.liberab@liber.se

INNEHÅLL

Svenska A på egen hand

Information till handledaren	5
Studieenhet 1	7
Skolverkets kursplan och betygskriterier	7
Uppläggning av kursen	8
Läromedel	8
Diagnos	9
Moment I: Planering	9
Moment II: Studieteknik	9
Moment III: Studietips	10
Studieenhet 2	11
Moment I: Talandets ABC	11
Moment II: Biblioteket	11
Moment III: Informationssökning på nätet	12
Moment IV: Skiljetecken, förkortningar och sammansatta ord	13
Moment V: Stavning	14
Studieenhet 3	16
Moment I: Textanalys	16
Moment II: Boktips	17
Moment III: Person- och miljöskildring	18
Studieenhet 4	20
Moment I: Talspråk och skriftspråk	20
Moment II: Språkriktighet	20
Moment III: Att rätta sin text	21
Moment IV: Lästema	21
Studieenhet 5	25
Moment I: Berättelse	25
Moment II: Högläsning	26
Moment III: Ordklasser	26
Moment IV: Romanläsning	26
Moment V: Lyrikläsning	27
Moment VI: Loggboken	29

Studieenhet 6 30

Moment I: Redovisning av roman 30

Moment II: Muntlig framställning 30

Moment III: Referat 31

Studieenhet 7 33

Moment I: Textläsning 33

Moment II: Satsdelar 34

Moment III: Utredande uppsats 34

Moment IV: Romanläsning 35

Studieenhet 8 38

Moment I: Recension av roman 38

Moment II: Tema visor och vislyrik – från Bellman till Lundell 39

Moment III: Uppföljning av kursen 41

Moment IV: Loggboken 42

Avslutning av kursen 42

Rättstavningsprov 43

Förslag till sluttentamen på A-kursen 44

Ursvenska – distanskurs i gymnasiesvenska 45

Svenska A på egen hand

Information till handledaren

Andra upplagan av Elevhandledning A

Detta är den andra, uppdaterade upplagan av *Elevhandledning A*. Materialet presenteras här som ett kopieringsunderlag som finns att hämta kostnadsfritt på www.liber.se. Andra upplagan är uppdaterad av Marie Carlsson.

Läroböckerna som ska användas tillsammans med denna studiehandledning är andra upplagorna av *Den levande litteraturen* (21-21103-5) och *Levande texter* (21-211043) samt tredje upplagan av *Handbok i svenska språket* (21-19708-3) av Ulf Jansson och Martin Levander. Materialet kompletteras med ljud-cd:n *Nordiska språk och svenska dialekter* (21-954054) och Utbildningsradions serie Ur-svenska (se information och programöversikt i *Den levande litteraturen* samt s. 45 i detta häfte). I tredje upplagan av *Handbok ...* finns ett sampackat facit med lösningsförslag till alla uppgifter. Därför finns inget facit i detta häfte.

Studiehandledningen är tänkt att vara en hjälp för dem som studerar huvudsakligen på egen hand på gymnasiet eller i vuxenutbildningen.

Kursen är utformad så att den kan användas i **klassundervisning där eleverna läser ett reducerat antal timmar i skolan**. Eleverna lämnar inlämningsuppgifter på skolan eller skickar dem till sin svensklärare via dator. Läraren kommenterar, rättar och återlämnar inlämnade uppgifter samt träffar eleverna vid ett antal sammankomster under studieperioden. Vid träffarna förs diskussioner om det som lästs, eleverna ger varandra respons på det de producerat och tillfällen ges till muntliga presentationer. Träffarna ligger tätare i början av kursen än i slutet, för att eleverna ska komma igång på bästa sätt. Förslagsvis är träffarna ca två timmar långa. Helst omfattar grupperna inte fler än 10–15 elever.

Om eleverna har tillgång till datorer är det naturligtvis en fördel. Vissa av uppgifterna kan läggas ut på nätet och läraren kan korrespondera enskilt med eleverna, som i sin tur kan utbyta erfarenheter med varandra via datorerna.

Kursen kan också användas av dem som studerar helt på egen hand. De behöver då ha kontakt via brev eller e-post med en lärare i svenska. I handledningen anges extra inlämningsuppgifter till studerande som inte deltar i sammankomster.

Handledningen är utformad så att kursen kan läsas på **en eller två terminer**, beroende på hur många timmar som kan avsättas för studier per vecka och på elevernas förkunskaper och färdigheter i ämnet. Kursen är indelad i **studieenheter**.

I Studieenhet 1, s.7, behandlas kursens uppläggning mer ingående.

Översiktsplan

I översiktsplanen på nästa sida finns två kolumner med rutor som anger det antal veckor varje studieenhet tar. Den ena kolumnen visar en studiegång på en termin, den andra på två terminer. Kolumnen ”**Skicka in**” gäller inlämningsuppgift endast **för studerande som inte deltar i träffar**.

Studie-enhet	Min plan	Kursen på 1 termin, veckor	Kursen på 2 terminer, veckor	Fokus	Producera	Skicka in	Träff i slutet av perioden för varje enhet
1		1	1	Kursplan Läromedel Planering Studieteknik Diagnos	Loggboken Studietips	Diagnos	Kursplan Läromedel Planering Studieteknik Diagnostiskt prov
2		2	2, 3	Tala Informations-sökning Bibliotek Skiljetecken Stavning	Loggboken Tips om informations-sökning	Presentation	Uppföljning av diagnos Muntliga presentationer Övning i datasal o. bibl. Ev. stavningsprov Val av roman
3		3, 4, 5	4, 5, 6, 7	Roman Textanalys Person- och miljöbeskrivn.	I pärmen: Min läsjournal Boktips Anteckningar om texter Beskrivande uppsats	Boktips Rapport om texter Beskrivande uppsats	Muntliga redovisningar av boktips Diskussion om texter. Läsning av kamraters texter m.h.a. "responslapp".
4		6, 7	8, 9, 10, 11	Talspråk/ skriftspråk, offentligt/ privat språk Handböcker Språkriktighet Lästema	Rapport om lästema	Rapport om lästema	Diskussion om språkriktighet ev. med utgångsp. i uppsatser. Presentation av lästeman
5		8, 9, 10	12, 13, 14, 15, 16	Berättelse Högläsning Ordklasser Roman (äldre) Lyrik	Berättelse Loggboken: Halva kursen klar!	Berättelse Ordklassprov Presentation av dikt	Läsning av kamraters berättelse Ev. ordklassprov Ev. hjälp med val av roman Presentation av vald dikt Diskussion om lyrik
6		11, 12	17, 18, 19, 20	Roman Muntlig framställning Referat	Skrivuppgift till roman s. 27 uppgift 1 Referat	Skrivuppgift till roman Manus till föredrag Referat	Ev. diskussion om romaner Föredrag Granskning av kamraters referat m.h.a. "responslapp"
7		13–14	21, 22, 23, 24, 25, 26	Lästema Satsdelar Men.byggn. Skrivprocess Utredande uppsats Roman	Rapport om lästema Uppsats	Rapport om lästema Prov på satsdelar, men.byggn Uppsats	Redovisning av lästema Ev. prov på satsdelar Diskussion om men.byggn. Läsning av kamraters uppsatser m.h.a. "responslapp" Ev. hjälp med val av modern roman
8		15-16	27, 28, 29, 30, 31	Roman Recension Vislyrik	Recension Pärmen: Läsjournal I loggboken: Vad har jag lärt mig under kursen?	Recension Fördjupningsuppgift	Läsning av kamraters recensioner Presentation av fördjupningsuppgift Inlämning av pärm Ev. diskussion av loggböcker Avslutning och utvärdering.

Studieenhet 1

Välkommen att studera kurs A i svenska på gymnasiet! Lycka till med dina studier! Nu sätter vi igång!

I denna första enhet ingår följande:

- genomgång av Skolverkets kursplan och betygskriterier
- orientering i läroböckerna
- planering av kursen
- studieteknik
- diagnos.

Inför den första träffen är det bra om du har läst igenom allt som står i denna enhet och gjort uppgifterna.

Skolverkets kursplan och betygskriterier

Nu behöver du ha tillgång till Skolverkets kursplan och betygskriterier, som trädde i kraft i juli 2000. Läs först igenom vad som sägs allmänt om ämnet svenska under rubrikerna ”Ämnets syfte”, ”Mål att sträva mot” och ”Ämnets karaktär och byggnad”. Som du ser betonas hur viktigt språket är för den personliga utvecklingen och hur en god förmåga att **läsa, skriva, tala, se och lyssna** bidrar till framgång i studierna rent generellt. ”Genom språket sker kommunikation med andra och genom läsning och eget skrivande tillägnar sig eleverna nya begrepp och lär sig att se sammanhang, tänka logiskt, granska kritiskt och värdera. Genom språket bildas kunskap och genom språket görs kunskapen synlig och hanterbar. Förmågan att reflektera över, förstå, värdera och ta ställning till företeelser i omvärlden växer.”

Kurs A i svenska omfattar 100 poäng. När du väljer hur lång tid du ska ägna denna kurs ska du tänka på att svenskan i hög grad är ett färdighetsämne. Det tar **tid** att bli en bra skribent, talare och läsare, och det **får** ta sin tid. Ju **mer** du skriver desto **bättre** skriver du och ju mer du reflekterar över det du läst desto mer mognar du som läsare. Kort sagt: Det du lär dig av denna kurs har du nytta av i dina framtida studier i skilda ämnen.

Värt att nämna är också att kursen i svenska inte bara är nyttig rent praktiskt. Litteraturen har ”unika kvaliteter” som Ulf Jansson skriver i förordet till *Den levande litteraturen*. I Skolverkets översiktliga beskrivning av ämnet svenska står det: ”Läsning för lust och glädje, för självkänedom och för att finna det allmänmänskliga och allmängiltiga under olika tider ingår i kursen.” Förhoppningsvis kommer du att hitta nya favoriter i böckernas värld. Det är en spännande värld! Det gäller bara att hitta rätt böcker, som kan ge dig vänner för livet.

Efter den allmänna beskrivningen av ämnet svenska har Skolverket angivit vilka **mål** eleverna ska ha uppnått efter avslutad kurs Svenska A (SV1201, poäng 100) och därefter följer **betygskriterier** för betygen Godkänd, Väl godkänd och Mycket väl godkänd. Läs igenom och begrund!

När du har gått igenom denna kurs sätts **ett sammanfattande slutbetyg**, grundat på de skrivuppgifter du utfört, på dina muntliga prestationer och på din aktivitet (deltagande i diskussioner etc.) under träffarna. Därför är det viktigt att du lämnar in alla inlämningsuppgifter och utför de uppgifter som ska redovisas muntligt.

Läser du kursen utan att delta i sammankomster får du sannolikt göra en **sluttentamen**. Din lärare anger hur examinationen går till. Ett exempel på hur en sluttentamen kan vara utformad hittar du på s. 44.

Uppläggnings av kursen

Titta på översikten på s. 6. Som du ser är kursen indelad i **enheter**. Översikten ska läsas **horisontellt**. För varje enhet kan du se:

- vilka kunskaper och färdigheter som fokuseras
- vad du ska producera
- vad du ska skicka in
- vad som kommer att tas upp under träffen, så att du kan förbereda dig i tid.

I den tredje och fjärde kolumnen från vänster kan du se hur kursen är planerad för studier på en respektive två terminer. I kolumnen ”Min plan” fyller du själv i de veckonummer som gäller för dig.

Som du ser är **8 träffar** inlagda och en avslutande sammankomst. Träffarna ligger tätare i början av kursen för att du på bästa sätt ska komma igång. Det är tänkt att träffarna ska ligga i slutet av läsperioden för varje studieenhet. Om du läser kursen utan att delta i en grupp, kan träffarna helt eller delvis ersättas av brevväxling mellan dig och din lärare. Det är viktigt att du har kontakt med någon som kan handleda dig professionellt och ge dig stöd och uppmuntran.

Vid några träffar är det tänkt att deltagarna ska läsa varandras texter och ge respons. Detta kan naturligtvis även ske på nätet via datorer.

Läromedel

Handbok Svenska språket (anges som **S**) utgör basen i denna kurs. I A-kursen kommer vi att beröra något i varje kapitel, men inte allt. En del sparar vi till B-kursen. Titta på rubrikerna i innehållsförteckningen i **S!** Där står: Studieteknik, Tala, Språkriktighet, Skrivarbete, Texttyper, Textförståelse och Språkkunskap. Rubrikerna ger också en bra sammanfattning av vad vi ska syssla med.

I antologin *Levande texter* (anges som **A** = Antologi) ska vi arbeta med några texter från skilda tider. Mer systematiska studier av innehållet i den boken sparar vi dock till B-kursen. Detsamma gäller litteraturhistorien *Den levande litteraturen* (anges som **L** = Litteraturhistoria).

Förutom ovan nämnda böcker bör du också skaffa dig en **pärm** att samla allt du skrivit i. Som nämnts tidigare utgör allt du producerat underlag för ditt betyg på kursen.

En liten skrivbok ska du också skaffa dig eller också skapar du en speciell fil på datorn. Vi kallar boken eller filen för **loggboken**. I den reflekterar du på egen hand över dina studier. Efter avslutad kurs har du förhoppningsvis fått för vana att då och då stanna upp och **tänka ”med pennan i handen”**. På datorn blir det via tangenterna! Är du uppkopplad med kamrater på nätet kan ni kanske utväxla loggböcker om ni har lust! Möjligen föreslår din lärare andra former för ”loggskrivande”.

Diagnos

Vilka grunder i svenska har du när du börjar den här kursen? Din handledare kommer att ge dig ett diagnostiskt prov, antingen vid första träffen eller per brev.

Sannolikt omfattar provet stavning, ordkunskap och läsförståelse. Kanske kommer du också att få en uppgift att helt kort skriva fritt om något ni kommer överens om. Resultatet visar var du står idag och ger en anvisning om vad du behöver arbeta med.

Moment I: Planering

Slå upp översikten på s. 6. Gör en **grovplanering** genom att föra in de veckonummer som gäller dig i kolumnen markerad **”Min plan”**. Skriv med blyerts. Det kan bli förändringar i planeringen då ni diskuterar kursuppläggningsen vid första träffen.

Moment II: Studieteknik

De flesta svenskböcker inleds med ett kapitel om studieteknik och mycket av det vi ska tala om har du sett och hört tidigare. Men nu, när du valt att i huvudsak klara av dina studier på egen hand, är du säkert alldeles särskilt intresserad av lära dig att studera effektivt. Det gäller ju att klara av sina studier så bra som möjligt och samtidigt hinna leva också!

Läs s. 10–20 i S. Gör uppgifterna 1, 2 och 6. ”Tumregler vid inläring” på s. 12 rekommenderas särskilt!

En praktisk fördel med att i huvudsak studera på egen hand är att man utvecklas och blir självständig i sina studier. Man måste själv ta initiativ och organisera sin studietid. När man lyckats hitta bra rutiner, har man lärt sig en studieteknik som man har nytta av för livet. Men du ska vara medveten om att det kan vara jobbigt att läsa på det här sättet. Man kan gripas av stress – allt känns övermäktigt och man tycker att man inte kommer någon vart. Har du **en bra planering** inträffar inte detta, utan du har läget under kontroll hela tiden.

Grovplaneringen av kursen har du fått hjälp med. Följ den vecka för vecka! Det gäller också att organisera varje arbetsdag så att tiden utnyttjas effektivt. Vi vet att det är mycket som pockar på uppmärksamhet. Du kanske läser flera

ämnen samtidigt, eller du kanske har ett arbete som uppfyller större delen av din dag. Fritidssysselsättningar måste också få ta sin tid.

Ett råd: **Skriv upp varje morgon vad du ska studera under dagen och vilka uppgifter du ska göra.** Tag till **lagom** så att det blir rimligt! När du sedan klarat av det du föresatt dig att utföra är du fri att göra annat. Det ger tillfredsställelse!

Moment III: Studietips

Vilka studietips var riktigt bra? Vilka var så bra att du tror att de verkligen kommer att vara till hjälp för just dig när du pluggar? Skriv en lista med rubriken ”Mina studietips” i **loggboken**, så att du lätt kan hitta sådana tips. I framtiden tar du fram listan när du kört fast i studierna. Ibland är det ju t.ex. motigt att komma igång med något nytt.

Träff 1

- Genomgång av och diskussion om kursplan, betygskriterier och översikten på s. 6.
- Planering av kursen i almanackan.
- Diskussion om de bästa studietipsen.
- Diagnostiska prov.

Studieenhet 2

I denna enhet ingår följande:

- muntlig framställning
- informationssökning, besök på biblioteket
- val av roman
- stavning och bruk av skiljetecken
- uppföljning av de diagnostiska proven.

Moment I: Talandets ABC

Läs s. 40–41 i **S**. Fundera över de råd som ges. Visst är det bra tips, som många skulle ha glädje av! Säkert har du suttit och lyssnat till redovisningar som varit väl förberedda men som framförts så dåligt att åhörarna inte fått ut någonting av dem. Ofta har talaren haft för bråttom och snabbat sig på av ren nervositet för att så fort som möjligt få det hela undanstökat! Har man noga tänkt igenom vad man ska säga och vet hur man ska framträda känner man sig säker och når därmed sitt syfte – att fånga publiken.

Prova själv! Förbered Uppgift 1 och 3 på s. 41–42 i **S** inför Träff 2.

Till uppgift 1 på s. 41 ska du hitta ett föremål att beskriva. Det ska inte vara någon märkvärdig sak. Det viktiga är att du förbereder beskrivningen noga, så att du verkligen har något att säga och stimulerar de andras nyfikenhet!

Om du inte deltar i träffar så gör övningarna inför någon du känner. Det är väldigt viktigt att få tillfälle att öva tekniken att tala inför publik. Har man en bra teknik får man ett gott självförtroende i talsituationen. Framträdandet blir suveränt! Skicka in dina manuskript till din lärare.

Moment II: Biblioteket

Hur hittar man bra information på biblioteket och på nätet? Fakta om biblioteket kan du läsa om i språkboken, men du måste också **besöka ett bibliotek** och på plats ta reda på vad som finns där och hur det är upplagt. Bekanta dig med datorkatalogen och prova på att söka i databaserna. Använd dig av klassifikationssystemet för att söka några böcker. Kort sagt: Gör dig hemmastadd på biblioteket!

Innan du går dit ska du läsa s. 21–28 i **S** under rubriken ”Att hämta information”. Tag sedan med dig boken till biblioteket och gör uppgifterna 1, 2, 3 och 4 i den.

När du är på biblioteket ska du passa på att **välja en roman**. Använd listan nedan, gå omkring och bekanta dig med böckerna, läs på baksidorna och bläddra! Försök att hitta en bok som du tycker verkar vara **riktigt** intressant. Boken presenterar du sedan i ett boktips i slutet av Studieenhet 3.

Förslag på romaner:

Axelsson, Maj-Gull, *Aprilhäxan*

Fredriksson, Marianne, *Simon och ekarna* eller *Anna, Hanna och Johanna*

Gardell, Jonas, *En komikers uppväxt*

Gripe, Maria, *Agnes Cecilia – en sällsam historia*

Guillou, Jan, *Ondskan*

Hermansson, Marie, *Musselstranden*

Jersild, P. C., *Babels hus, Barnens ö, Efter floden*

Kallifatides, Theodor, *Det sista ljuset*

Lidman, Sara, *Lifsens rot*

Lärn, Viveka, *Midsommarvals*

Mankell, Henning, *Comédia Infantil*

Nesser, Håkan, *Kim Novak badade aldrig i Genesarets sjö*

Olsson, Vibeke, *Molnfri bombnatt*

Palm, Anna-Karin, *Målarens döttrar*

Pleijel, Agneta, *Vindspejare*

Pohl, Peter, *Janne, min vän*

Ranelid, Björn, *Synden*

Tunström, Göran, *Juloratoriet*

Hur gör man ett boktips?

Tänk på vad som kan vara intressant att veta för den som vill ha tips om böcker. **Var** utspelar sig handlingen? I vilken **tid**? Vilka är de viktigaste **personerna**? Antyd något om **handlingen**, men bara lagom mycket för att väcka intresse. Beskriv författarens **sätt att skriva** och hans/hennes **språk**. Vad var särskilt bra/vad tyckte du inte alls om? Läs gärna upp ett kort stycke ur boken som illustration. Avsluta med ett **sammanfattande omdöme**.

Råd 1: Medan du läser boken är det bra att ha penna och papper till hands och göra några anteckningar till boktipset. Skriv **nyckelord** och anteckna intressanta sidor som du kan ha nytta av senare.

Råd 2: Om du, när du läst något kapitel, finner att boken inte alls är i din smak så lämna tillbaka den och sök upp en ny! Gör det i så fall snabbt! **Det är viktigt att du kommer igång att läsa omedelbart och att du hittar någonting som tilltalar dig.**

Moment III: Informationssökning på nätet

Du har säkert för länge sedan upptäckt att man kan sitta uppkopplad på Internet i timmar och söka information utan att bli mycket klokare. Hur undviker man detta? Hur lär man sig att använda Internet på ett effektivt sätt?

Skaffa dig pålitliga webbadresser. Tveka inte att be lärare och bibliotekari-
er om hjälp. Be dem också visa dig tekniken att precisera omfånget av sökorden.

Information på webbplatser bör hanteras med försiktighet. Tänk på följande:

- Vem är upphovsmannen? Är han/hon en auktoritet på området?
- I vilket syfte skapades webbplatsen?
- Finns e-postadress?
- Är informationen objektiv?
- Är materialet daterat?
- Går det att bedöma om innehållet är sant/riktigt?
- Finns källförteckning?

Du bör skaffa dig många användbara adresser för olika ämnen. Här följer några
få exempel på adresser som kan vara användbara:

SUNET är en bra utgångspunkt för sökning. Här finns ämnessorterade länkar.
Adressen är www.sunet.se

Recensioner av nyutkomna böcker hittar du t.ex. på Svenska Dagbladets adress
www.svd.se

I databasen LIBRIS med adress www.libris.kb.se finns uppgifter om alla böcker
som publicerats i Sverige sedan 1800-talet.

PROJEKT RONEBERG, www.lysator.liu.se, samlar fria elektroniska utgåvor
av klassisk, nordisk litteratur och konst.

ALEX författarlexikon, www.alex.se, innehåller de flesta moderna författare och
några klassiker. Du behöver lösenord.

Läs igenom s. 36–38, ”Källor och Källkritik” och gör uppgift 1, 2, 3 och 4.

Moment IV: Skiljetecken, förkortningar och sammansatta ord

Varför används skiljetecken? Jo, för att en text ska bli så lättläst som möjligt.
Skiljetecken är en sorts signaler, som visar **hur en text ska läsas**. Kan man
använda dem rätt, har man bra redskap för sitt skrivande. Det man skriver går
fram till läsaren med full kraft! Vi ska ta upp många fler knep längre fram i kur-
sen!

Läs i S s. 75–79 och gör övningarna 1, 2, 3 och 4. Läs också s. 99–100 innan
du gör övningarna. Ett förslag till lösning av uppgift 4 hittar du på s. 7 i facit.

Läs också kapitel 14 i S om **förkortningar**, **siffror** och **sammansatta ord** på
s. 80–83. På s. 80 finns ett roligt citat från ett kåseri av Cello. Ta reda på vad
Cellos förkortningar betyder. Lär sedan in förkortningarna på s. 81–82 och för-
hör dig själv (uppgift 1). Hur man skriver siffror i löpande text ska du också
känna till.

Sammansatta ord skrivs som **ett** ord. Tyvärr har det blivit ett vanligt fel i
svenskan att sammansatta ord särskrivs. Kanske beror det på inflytande från
engelskan som har mellanrum mellan orden. Under en period fanns det t.o.m.

en förening på Internet (<http://www.skrivihop.nu>) med medlemmar som bekämpar felaktig särskivning. Här följer några tokiga exempel från deras hemsida på felaktigheter: ”rök fritt”, ”en brun hårig sköterska”, ”kassa skåp”, ”kyckling lever”!

Lär dig hur man skriver sammansatta ord som består av flerordsuttryck (s. 83).

Moment V: Stavning

Reglerna för stavning kan du säkert redan. Kanske är det ändå nyttigt att repetera följande:

n dubbeltecknas inte före **d** och **t** trots släktskapsregeln (som innebär att ord som är släkt med varandra och har samma stam i regel stavas lika).

Exempel: kände, känt, kunde, sant och tun

m dubbeltecknas inte i slutet av ord.

Exempel: fram, kam, beröm

Undantag: damm, lamm och ramm.

m dubbeltecknas inte före konsonant trots släktskapsregeln.

Exempel: simning, berömda, gamla

m dubbeltecknas inte i ord som är släkt med dom och Rom.

Exempel: domare, dömer, romarinna

j-ljudet. Följande ord har **speciell stavning:**

hj: hjälp, hjärta, hjärna, hjälte, hjul

lj: ljud, ljus, ljuv, ljuga

dj: djur, djup, djungel, djärv, djävul

gj: gjorde, gjort, gjord (av göra)

tj-ljudet.

Före a, o, u och å stavas tj-ljudet oftast med tj.

Exempel: tjata, tjuv, tjur, tjock, tjugo, tjut

Före e, i, y, ä och ö stavas tj-ljudet oftast med k.

Exempel: kedja, kind, kyrka, kär, köra

Undantag: tjeckisk, tjej, tjäder, tjäle, tjäna, tjöt, tjänst m.fl.

sj-ljudet

Före a, o, u och å stavas sj-ljudet oftast med sj.

Exempel: sjal, sju, sjuk, sjunka

Före e, i, y, ä, ö stavas sj-ljudet oftast med sk.

Exempel: sked, sken, skiva, skina, skynda, skäl (=orsak), skön

sj-ljudet: speciell stavning:

stj: stjäla, stjälk, stjalpa, stjärt, stjärna

Kan du ramsan med orden som stavas med stj? *När hönan skulle stjäla stjälskar stjälppte hon och vände stjärten mot stjärnorna!*

skj: skjorta, skjuta, skjul, skjutas

ssj: hässja, vyssja, hyssja

sch: usch, dusch, schema, galosch, mustasch, schäfer, schack

ssi: diskussion, mission, passion, permission

si: pension, vision, kollision, fusion

ti: lektion, station, portion, auktion, motion, operation

ch: chef, choklad, chock, chaufför, charm, champinjon

g eller ge: energi, garage, bagage, bandage, massage

j: journal, jour, justera

s-ljudet stavas speciellt i en del lånord:

c: cykel, citron, civil, recept, placera, vice

z: zenit, zink, zoo

sc: scen

ps: psalm

Be någon läsa ovanstående ord för dig medan du skriver ned dem.

Rättstavningsprov

Det finns vissa ord som många skribenter stavar fel på. Sådana ord finner du i **rättstavningsprovet** på s. 43. Be någon i din omgivning att hjälpa dig att genomföra provet. Du får själv rätta det efteråt!

Träff 2

- Resultaten av de diagnostiska proven meddelas. Uppföljning.
- Redovisning av tala-uppgifter.
- Att söka information. Läraren tipsar om bra sökvägar på nätet. Övning i datasal.
- Rättstavningsprov. Det rättas av eleverna själva med hjälp av overheadblad.
- Val av roman. Meddela vilken roman du valt. Om du inte lyckats välja någon roman på egen hand, har du nu chans att få hjälp av lärare och kamrater.

Studieenhet 3

I denna enhet ingår följande:

- textanalys
- romanredovisning
- person- och miljöbeskrivning.

Moment I: Textanalys

Varför analyserar man text? Vad har man för glädje av det? Vad är det man tittar på i texten? Hur bär man sig åt? Förhoppningsvis ska du få svar på dessa frågor alldeles strax!

Normalt sett så sträckläser vi böcker och låter oss ryckas med av handlingen. I vårt inre skapar vi bilder av det vi läser om. Det är personliga, speciella bilder som inte är lika någon annans som läser samma bok. Det är väl fantastiskt! Det är det som gör läsningen till en så unik upplevelse. Som läsare är man medskapare, när ens hjärna tolkar vad författaren presenterar i sin text. Och detta gör **varje** läsare utifrån sina helt privata förutsättningar. Oftast funderar vi inte alls över det. Ibland stannar vi kanske upp och noterar att något var speciellt väl beskrivet, ”precis så känner jag också”, eller att det var så spännande att man bara **måste** läsa vidare och inte kunde lägga boken åt sidan. Någon gång hittar vi kanske t.o.m. böcker vars innehåll och budskap påverkar oss så starkt att de får en verklig betydelse i våra liv.

Vad var det för speciellt med den där romanen som gjorde att du **precis** kunde leva dig in i handlingen, att den blev så spännande att du inte kunde lägga den åt sidan? Vad menade egentligen författaren med den där romanen som du funderade över så länge efteråt? Hur bar sig författaren åt för att åstadkomma de här effekterna? Hur var romanen **gjord**?

Textanalys innebär att man tittar närmare på texten både när det gäller **innehållet** (vad texten handlar om) och **formen** (hur texten är skriven). Man kan jämföra detta med analys av konst. Vi tittar på konstnärens motiv, teknik, val av färger och former och upptäcker de konstnärliga kvalitéerna i verket.

Det är inte bara skönlitterära texter vi ska ägna oss åt att analysera under kurserna i svenska. Vi ska också titta på sakprosa. Visst är det intressant att studera vad det är som gör att vi påverkas så intensivt av en viss broschyr eller insändare i dagstidningen. Vad **står** det egentligen i texten, om du läser riktigt noga? Hur lägger författaren upp det hela för att nå sina syften?

Idag börjar vi med att titta på två texter av skönlitterära författare.

Text 1

Läs berättelsen ”De vita byxorna” av Yasar Kemal i A på s. 457–462. Besvara frågorna under rubrikerna **Vad står det?** och **Tänk vidare** på s. 462. Skriv ned dina svar!

Ägna också en stund åt att reflektera över följande och anteckna vad du kommer fram till:

- a) Hur skildras **platsen**, dvs. omgivningarna där handlingen utspelar sig? Vad kan du se framför dig? Med vilka ord målar författaren? Vilka av våra **sinnen** aktiverar han i sina beskrivande partier? Försök att beskriva **språket** i just dessa partier.
- b) Hur är **dialogerna** utformade? Är de naturliga – så som man pratar? Granska språket! Hur mycket av människornas personlighetsdrag avslöjas i replikerna?
- c) Hur beskrivs **personerna** för övrigt? Mustafa har du redan tittat litet närmare på. De övriga personerna får vi inte veta mycket om men tillräckligt mycket för att få en uppfattning om dem. Sök upp textpartier där de framträder. Hur gör författaren? Fundera!
- d) Hur **börjar** Kemal sin berättelse? Hur förs vi som läsare in i handlingen? Det är alltid särskilt svårt att just börja en berättelse. Det gäller att fånga läsarens intresse så att han/hon bara ”måste” läsa vidare! Hur **slutar** berättelsen? Vilken **effekt** får slutet på läsaren?

Text 2

Läs Pär Lagerkvists novell ”Far och jag” i A på s. 371–373. Fundera över följande frågor och anteckna dina svar:

- a) Vilka är personerna? Vilka **karaktärsdrag** har de? Vilka medel använder författaren för att de ska framstå som de gör?
- b) Var utspelar sig handlingen? Hur beskrivs platserna? Analysera beskrivningarna. Vilka sinnen aktiveras? Studera och kommentera ordvalet.
- c) Vad händer? (Mycket kort sammanfattning.)
- d) Vad är det **egentligen** författaren vill skildra? Finns det kanske en tanke bakom hela berättelsen? Hur vill du tolka innehållet? Vilket budskap vill författaren förmedla till läsarna?

Besvara också frågorna under rubrikerna **Vad står det?** och **Tänk vidare.**

Möjligen har du nu kommit på fler detaljer som är värda att kommentera. Skriv ned vad du tänker om texten! Ingenting är ”rätt” eller ”fel”. Alla har rätt att analysera en text på sitt sätt, men **man måste ha stöd för sina reflektioner i själva texten.** Det är viktigt!

Spara dina anteckningar till de två texterna och ta med dem till nästa träff då texten ska diskuteras. Om du inte deltar i träffar ska du skicka in vad du antecknat.

Moment II: Boktips

I Studieenhet 2 fick du i uppgift att välja en roman, läsa den och skriva ett boktips. Du fick också råd om vad som kan ingå i din presentation av boken. Hoppas att du hittade en bok som var intressant att läsa! Kanske har du i kapitlet om textanalys också fått information om infallsvinklar som du inte noterade då du läste boken. Skriv ditt boktips! Tänk på vilka dina åhörare/läsare av tex-

ten är, nämligen jämnåriga. Vad kan **de** vara intresserade av att veta om den bok du läst? Säkert har du mycket att säga om både innehåll och form.

Ditt eget och kamraternas boktips, som du får vid träffen eller via e-post, sparar du i din pärm under avdelningen ”Läsjournal”. När du känner dig lässugen har du ett bra underlag för val av bok.

Tag med boktipset vid nästa sammankomst och presentera för kamraterna. Om du studerar på egen hand kan du skicka in det till din lärare.

Moment III: Person- och miljöskildring

Nu gäller det för **dig** att pröva på författarskapet. I texterna vi läste studerade vi hur författare arbetar för att göra personer och miljöer levande. Kanske har du upptäckt finesser du inte tänkt på tidigare och blivit inspirerad att pröva själv!

Läs s. 125–128 i **S** om ”Beskrivning”. Gör uppgift 2 på s. 128. Skriv ca 300 ord. Gå vidare och gör uppgifterna 3 och 4 på s. 128. Om du tillhör en grupp som träffas, kan du istället för att välja de personer som anges i uppgift 4 beskriva en av kamraterna i gruppen. Kanske läraren lottar ihop er två och två. Gör i så fall en intervju med din kamrat.

Några råd: Tänk igenom i förväg vad du vill fråga om. Försök att komma personen **riktigt** in på livet. Ställ öppna frågor som inte kan besvaras med ja och nej. Försök fånga det som är **verkligt** intressant hos denna person. Kanske måste du söka upp personen medan du håller på att skriva ditt porträtt för att komplettera fakta. En sådan intervju är kanske också lämplig att göra om du väljer, som det står i uppgiften, att skriva om din syster eller bror, din pojkvän/ flickvän etc. Det blir säkert givande att komma en person nära och försöka porträttera honom/henne i ord. Lycka till!

Träff 3

- Muntliga redovisningar av boktips.
- Diskussion av texter med stöd av anteckningar.
- Läsning av kamraters texter med hjälp av checklistor (se nedan).
- Granskarna diskuterar med författarna av beskrivningarna.
- Läraren presenterar det lästema som ingår i Studieenhet 4. Tips ges om hur man kan presentera texter.

Granskning av beskrivningar

Byt beskrivningar med varandra! Läs och kommentera! Var generös med beröm!

Checklista för miljöbeskrivning (uppgift 2) på s. 128 i S.

- Vilka avsnitt är särskilt **bra** i beskrivningen? Markera!
- Är det **något som är oklart**, som läsaren kan undra över? Markera i så fall.
- Finns det **något som inte är så viktigt** som kan strykas eller kortas? Markera!
- Behövs fler **konkreta detaljer** för att beskrivningen ska bli levande?
Är det t.ex. ”fåglar” som sjunger utanför macken eller hör du näktergalar, skator och måsar? Finns det bara ”bröd” på disken i bageriet eller finns det kringlor, rågbullar och kanelsnäckor? Genom att författaren preciserar har läsaren lättare att föreställa sig.
- **Aktiveras läsarens olika sinnen**, dvs. hörseln (trafik, skratt, vindsus, musik etc.), synen, (färger, ljus/mörker etc.), lukt, smak och känsel?!
- Är **ordvalet** varierat?
- **Rätta eventuella språkfel**, t.ex. stavfel, skrivfel, meningsbyggnadsfel och ordvalsfel.
- Skriv ett **sammanfattande omdöme** efter beskrivningen! Var, som sagt, frikostig med beröm! Motivera ditt beröm! Ge gärna också konstruktiv kritik och tips om förbättringar.

Checklista för personbeskrivning (uppgift 4 på s. 128 i S)

- Är **inledningen** intresseväckande?
- Vilka **speciella detaljer** framträder i detta porträtt? Vad har skribenten tagit fasta på (utseende, egenskaper, karaktär, intressen, familj m.m.)?
- Är det **intressanta detaljer**? **Saknar** du som läsare något?
- Är det något som är **mindre intressant** som kan strykas?
- Är **dispositionen** bra? Fungerar inledning och avslutning?
- Är **ordvalet** bra? Övriga reflektioner om språket (ordval, språkriktighet etc.)
- **Sammanfattande omdöme**. Glöm inte den konstruktiva kritiken och berömmet!

Kanske vill du skriva om dina texter när du fått synpunkter på dem. Kom i så fall överens med din lärare om tid för inlämning av din bästa version. Sätt in **alla** versionerna i pärmen. Sedan blir det intressant att se hur din skrivning utvecklats!

Studieenhet 4

I denna enhet arbetar vi med följande:

- talspråk och skriftspråk
- offentligt och privat språk
- handböcker
- språkriktighet
- texter från äldre tider i ett lästema.

Moment I: Talspråk och skriftspråk

I S på s. 56–58 läser du om talspråk och skriftspråk. Anteckna för dig själv vad som är utmärkande för tal- respektive skrivsituationen. *Fråga:* Varför är det särskilt viktigt att man **skriver** tydligt och med hela meningar?

På s. 57 läser du sedan om offentligt och privat språk. Gör uppgift 4. Fundera också över varför skolan tränar eleverna i just det offentliga språket. *Fråga:* Vilka former av offentligt språk behöver du träna på?

Lös även uppgift 3 på s. 58.

Moment II: Språkriktighet

”Vad är rätt och fel i svenskan?” lyder rubriken på s. 59 i S. Ja, vem bestämmer vad som är rätt och fel? Språket förändras ju hela tiden? Vad har vi att hålla oss till?

Bekanta dig med *SAOL*, *Svenska Akademiens ordlista* och andra handböcker i svenska. Läs s. 31–35 i S. Det är lämpligt att göra övningarna på biblioteket, så att du har tillgång till handböckerna. Gör uppgifterna 1–6. Lösningar finns på s. 4 i facit.

Ombärliga hjälpmedel när du skriver är alltså ordböcker som *Svenska Akademiens ordlista (SAOL)* och *Svensk ordbok*, som rekommenderas i S. Om du inte har någon ordbok, så önska dig en i present! Det ska vara den senaste upplagan.

Vänj dig vid att kontrollera stavningen av ord så snart du är osäker. Skriver du på dator använder du naturligtvis också ett stavningsprogram.

Du bör också vänja dig vid att alltid reflektera över **vad orden betyder**. Ha alltid en ordlista på skrivbordet eller nära läsfåtöljen. Slå upp ord du inte förstår, i dagstidningar, skolböcker, romaner – vad du än läser. Därigenom utvecklas ditt ordförråd och din läsförståelse.

Visste du förresten att ett av delproven på Högskoleprovet är ett ordkunskapsprov? Ett liknande prov finns på s. 306–307 i S. Vi ska titta närmare på det under B-kursen.

Moment III: Att rätta sin text/Vanliga svårigheter i svenska

I Studieenhet 3 fick du i uppgift att kommentera och rätta en kamrats text. Läser du helt på egen hand har din text rättats av din lärare. Vad brukar du göra fel på? Vilka är de vanligaste fällorna?

Läs s. 62–67 i S och gör uppgifterna 1–8. Rätta svar finns på s. 4 i facit. Fråga din lärare om du inte förstår rättningarna.

Se också Besiktningssprotokoll för självkontroll av skrivarbetet (s. 115) och språkriktighet (s. 84).

Moment IV: Lästema

Ämnet för vår skönlitterära läsning i denna enhet är **hjältar i den äldre litteraturen**. Några av dessa hjältar har du kanske redan stiftat bekantskap med. Nu är det dags att gå dem närmare in på livet! Kanske har de något gemensamt som gör att de blivit så uppmärksammade genom århundradena. Är du redo att möta några av litteraturens mest namnkunniga hjältar?

Läs följande texter i A och arbeta med tillhörande uppgifter:

a) ”Hektor och Andromakhe” och ”Hektors död”.

Innan du tar dig an dessa texter är det lämpligt att du orienterar dig om författaren Homeros och handlingen i *Iliaden*, som dessa texter ingår i. Läs därför först sidorna 1–5 (fram till Odysséen) i L.

Så går du över till texterna som finns i A på s. 11–17. Lagg märke till att *Iliaden* är skriven på vers. Versmåttet kallas **hexameter**. Det saknar rim och varje rad har sex betonade stavelser. Blev du nyfiken på detta läser du mer om språk och stil på s. 9–10 i L. I början är det inte så lätt att få sammanhang i texter som är skrivna på vers. **Läs högt för dig själv**, så kommer rytmen fram och det går lättare!

Läs först noga inledningarna till varje text. Möt den trojanske hjälten Hektor som har fru och barn att ta farväl av innan han ger sig ut i strid. Situationen är känslig när han står där för att ta avsked av sina närmaste. Hur det går i enviget med Akilles kan vi bara ana!

Till texten om Hektor och Andromache besvarar du frågorna 1–5 på s. 14 i A: ”Vad står det?” och frågorna 1–3 under ”Tänk vidare”.

Till Hektors död gör du uppgifterna 1–7 på s. 17 i A: ”Vad står det” och frågorna 1–3 under ”Tänk vidare”.

Spara alla anteckningar om texterna till den sammanfattande uppgiften sist i denna enhet.

b) Odysséen: Kyklopen

Som förberedelse läser du igenom s. 5, 8 och 9 i L. om Odysséen. En mer dristig och påhittig hjälte än Odysseus kan man knappast tänka sig. Tänk vilka även-

tyr han råkade ut för på sin väg hem från det trojanska kriget! Till slut kom han hem till hustrun Penelope och sonen Telemachos på ön Ithaka. Vi ska läsa i A. om ett av äventyren på resan – vad som hände på Kyklopernas ö.

Läs s. 18–23 i A. Gör uppgifterna på s. 24: ”Vad står det” 1–7 och ”Tänk vidare” 1–3.

c) Rolandssången

Nu har vi förflyttat oss framåt i tiden, till medeltiden och riddarkulturen. Som en förberedelse läser du igenom s. 36–37 i L: ”Riddarkultur” och ”Hjältepos”. Kanske har du redan bekantat dig med riddare från den här tiden i filmer du sett, t.ex. Ivanhoe som bygger på en 1800-talsroman med motiv från denna tid. Det är en spännande värld vi möter!

Läs Rolandssången i A s. 51–55. Glöm inte att som vanligt noga läsa inledningen. Annars är det omöjligt att komma in i handlingen.

Gör uppgifterna på s. 55: ”Vad står det?” 1–5 och ”Tänk vidare” 1–3.

d) Njals saga

Nästa hjälte är hämtad från den isländska litteraturen, närmare bestämt från en av de allra finaste isländska sagorna, *Njals saga*. Denna text är skriven på prosa, så nu blir det litet lättare! De isländska hjältarna är ett råbarkat släkte och det var inga idylliska förhållanden de levde under! Bakgrund till sagorna får du i L på s. 55–56.

Läs s. 79–83 i A: Njals saga. Gör uppgifterna på s. 83: ”Vad står det?” 1–4 och ”Tänk vidare” 1–4.

e) Don Quijote – väderkvarnarna

Nu ska vi möta en hjälte som avviker starkt från dem vi hittills bekantat oss med. Don Quijote har förläst sig på riddarromaner och vill gärna uppträda som en riddare. Det går inte alltid så bra! Tack och lov har han den trogne Sancho Panza vid sin sida. Bakgrund finner du på s. 64–65 i L.

Läs s. 90–92 i A. Gör uppgifterna ”Vad står det” 1–3 och ”Tänk vidare” 1–3 på s. 92 i A.

Uppgift: redovisning av lästemat

Nu är det dags att sammanfatta! Om du följer undervisningen i en grupp, ska du nu göra en muntlig presentation. Arbeta gärna tillsammans med en eller två kamrater och förbered en gemensam redovisning.

Denna gång blir de muntliga redovisningarna utan annan publik än din lärare. Ni har ju samma ämne i gruppen och ska inte påverkas av varandras redovisningar!

Läser du på egen hand gör du en skriftlig rapport och skickar den till din lärare.

Rubrik för presentationen är **Några klassiska hjältar**. Fundera över eller diskutera följande som underlag till redovisningen:

- Hur skildras hjältarna? I vilka situationer? Ge konkreta exempel!
- Vilka egenskaper har de? Vilka egenskaper betonas? Finns det exempel på helt osannolika situationer och handlingar? I så fall vilka?
- Jämför hjältarna! Vilka egenskaper är gemensamma? Ge exempel!
- Vilka likheter finns mellan hjältarna du läst om och hjältarna i moderna hjälteberättelser inom t.ex. amerikansk underhållningsfilm? Vilka skillnader finns?
- Don Quijote är ju en man som **försöker** uppträda som riddare. Vilka av riddarens egenskaper är det Cervantes tar fasta på när han tecknar karaktären Don Quijote? Vilken effekt får det?
- Jämför och diskutera dåtida och nutida läsaes reaktioner på hjältarnas bedrifter.

Säkert finns det också annat som du tycker är intressant att ta upp i redovisningen. Sammanfatta under ovanstående rubrik.

Tips för utformning av skriftlig redovisning

Skriv ner funderingar kring frågorna ovan. Gallra bland det du noterat – spara det bästa! Sortera tankarna, dvs. gör en plan, en disposition, för framställningen. Du kan t.ex. börja så här:

1. Presentation av hjältarna och deras bedrifter.
2. Vad skiljer hjältarna åt och vad har de gemensamt?

Utforma texten med hjälp av dina rubriker. Glöm inte att dela in texten i stycken. Börja nytt stycke när du tar upp något nytt. Skriv en **inledning** där du helt kort presenterar för läsaren vad din text ska handla om. Skriv en **avslutning** som sammanfattar och avrundar. **Läs till sist igenom** vad du skrivit, gärna högt för dig själv.

- Är det något som bör läggas till?
- Är det något som kan strykas?
- Har du delat in i stycken så att texten är lättläst?
- Är stavning, meningsbyggnad etc. korrekt? Tänk på vad vi gick igenom om språkriktighet i denna enhet.

Har du nu arbetat igenom din skriftliga redovisning noga enligt ovanstående, bör du kunna var riktigt nöjd när du skickar in den till din lärare!

Tips för muntlig redovisning

Din lärare har förmodligen gått igenom hur framförandet ska gå till och vad du bör tänka på. Fler tips får du på s. 47–50 i S.

Träff 4

- Diskussion om språkriktighet.
- Eventuellt personlig genomgång av person- och miljöskildringar från Studieenhet 3.
- Presentationer av lästeman.

Studieenhet 5

I denna enhet ingår följande:

- berättelse
- högläsning
- ordklasser
- romanläsning
- lyrikläsning.

Moment I: Berättelse

I Studieenhet 3 arbetade vi med textanalys och försökte genomsåda författares sätt att åstadkomma olika effekter i sitt skrivande. Person- och miljöskildringar har du själv provat på att skriva. Det har du nytta av nu, då det återigen är dags att producera i författarlan!

Innan du börjar ska vi titta på några praktiska saker att tänka på vid utformningen av texten. Läs först igenom s. 86–87 i S under rubriken ”Skrivandets hantverk”.

Där beskrivs den s.k. **skrivprocessen**. Det är en utmärkt plan för allt skrivarbete. Alla former av skrivande är verkligen processer. Det finns så gott som **ingen** som direkt kan sätta sig ner och formulera en välskriven text utan att först ha gjort ett gediget förarbete och sedan ett omfattande efterarbete. Många fyller en halv papperskorg innan de är nöjda! Man läser igenom och ändrar, ber någon läsa för att få höra andras synpunkter, ändrar igen och så vidare! Tanken är ju att man ska bli **riktigt** nöjd med sitt alster. Med tiden blir man en driven skribent och når fina resultat allt snabbare.

Lägg märke till ”Besiktningssprotokollen” på s. 84 och 115 i S. Det ska du använda när du granskar dina texter innan de lämnas vidare för publicering.

Läs också s. 97–101 i S. Gör uppgifterna 1, 2 och 3. Lösningförslag finns på s. 7–8 i facit. Här lär du dig styckeindelning och hur man återger repliker.

Kommer du ihåg att vi läste Pär Lagerkvists novell ”Far och jag” i Studieenhet 3? Just den genomtänkta och tydliga kompositionen gör den berättelsen lätt att följa och förstå. I anslutning till den novellen i S finns tips om hur du kan bygga upp en berättelse, framför allt början och slutet.

Läs s. 120 från ”Ämne, rubrik” t.o.m. s. 121 i S. Gör uppgift 1 på s. 122. Lösningen hittar du på s. 9 i facit.

Uppgift: skriv en berättelse

Skriv din egen berättelse! Välj en av rubrikerna under uppgift 3 på s. 123 i S. Slå upp s. 86–87 i S igen innan du börjar. Arbeta enligt arbetsmodellen för skrivprocessen. Samla infall och uppslag. Fortsätt sedan arbetet punkt för punkt

enligt mallen. Använd slutligen ”Besiktningsprotokollen” på s. 85 och 115 i S. Lycka till!

Berättelsen tar du med till träff 5. Om du inte deltar i träffar skickar du din berättelse till din lärare. Glöm inte att spara berättelsen i pärmen!

Moment II: Högläsning

Kanske får ni läsa upp era berättelser för varandra vid nästa träff? Det är viktigt att texten, som du lagt ner stor möda på, verkligen kommer till sin rätt.

För det krävs rätt högläsningsteknik. Den färdigheten har man nytta av i många sammanhang. Redan i Studieenhet 2 läste vi ”Några råd för talare” på s. 40–41 i S. Repetera gärna!

Gör uppgift 1 på s. 41 tillsammans med några kamrater eller aktivera dem därhemma! Det är nyttig träning!

Moment III: Ordklasser

Känner du igen de olika ordklasserna? Även om du kan dem redan, kan det vara nyttigt med en repetition.

Läs s. 271–292 i S. Som du ser i inledningen på s. 271 finns här en grundkurs och en överkurs. Den sist nämnda är markerad med ceriserosa linjer i kanten. Du behöver bara göra grundkursen.

Arbeta dig igenom avsnitt efter avsnitt och gör uppgifterna. Rätta svar finns på s. 13–15 i facit.

Gör även uppgift 3 Testa dig själv-prov på ordklasser på s. 290–292 i S. Rätta svar finns på s. 16 i facit.

Möjligen vill din lärare testa dig och se vad du minns om ordklasserna. Deltar du i en grupp med träffar får ni sannolikt ett prov vid nästa träff. Läser du på egen hand skickar läraren dig ett prov.

Moment IV: Romanläsning

Denna gång ska du välja en roman med en handling som utspelar sig i äldre tider. Romanen ska redovisas i Studieenhet 6.

Gå till biblioteket! Titta på böckerna och tag god tid på dig att välja. Börja genast så att du kommer igång!

Här följer en lista med förslag på titlar:

Bédier, Joseph, *Tristan och Isolde*

Bengtsson, Frans G., *Röde Orm*

Fredriksson, Marianne, *Evas bok, Kains bok, Noreas saga, Den som vandrar om natten*

Gedge, Pauline, *Solens dotter*

Goldman, Anita, *Den sista kvinnan från Ur*

Guillou, Jan, *Vägen till Jerusalem, Tempelriddaren, Riket vid vägens slut*

Lagerkvist, Pär, *Barabbas, Dvärgen*

Lagerlöf, Selma, *Herr Arnes penningar, Jerusalem*

Lindgren, Torgny, *Batseba*

Moberg, Vilhelm, *Rid i natt!*

Rydberg, Viktor, *Singoalla*

Sundman, Per-Olof, *Berättelsen om Säm*

Süskind, Patrick, *Parfymen*

Hur romanen ska redovisas får du veta i Studieenhet 6.

Moment V: Lyrikläsning

För att kunna arbeta med detta moment bör du ha en diktantologi till hands. Låna på biblioteket eller på din skola! Det ska vara en antologi med företrädesvis moderna dikter av olika författare, t.ex. *Dikter för vår tid* (Natur och Kultur), *Kärlek och Uppror* (En bok för alla), *Älska mig, nu!* (Folkhälsoinstitutet, Förlagshuset Gothia), *Århundradets ordmusik* (En bok för alla), *Modern svensk lyrik* (Bonniers) eller *Svensk 1900-talslyrik* (Natur och Kultur).

Brukar du läsa dikter? Kan du några dikter utantill? Har du kanske rentav några dikter i skrivbordslådan som du skrivit själv? Vad menar man med **dikt** egentligen? En del författare skriver ju dikter som ser ut som vanlig prosa. Dikterna är inte rimmade och raderna är inte lika långa. Får dikter se ut hur som helst? Homeros, som vi läste om i Studieenhet 4, skrev berättande dikt, s.k. epos. Man vad är lyrik?

Säkert har du mött det lyriska språket i musiktexter och funnit att det speglar känslor och stämningar på ett alldeles speciellt sätt. Lyrik talar till vårt innersta, ofta i en mycket koncentrerad form. Har du någon musiktext som betyder mycket för dig? Vilken är det i så fall? Försök att analysera **varför** och **på vilket sätt** den påverkar dig så starkt.

Lyrik var ursprungligen sång till ackompanjemang av instrumentet lyra hos de gamla grekerna. Redan i antiken tonsattes alltså dikt och bildade en enhet med musiken. Idag ger SAOL följande definition av **lyrik**: ”Poesi som ger uttryck åt känslor eller stämningar.” Diktens språk är ofta musikaliskt – med harmonier och dissonanser. Vissa dikter är uppbyggda efter något versmått, dvs. de har ett bestämt antal betonade stavelser och är rimmade. Andra dikter är helt fria i formen och påminner om prosa.

Uppgift: läs om lyrik

Slå upp s. 164 i S. Läs om ”Rytm, klang och rim”. Läs sedan vidare under rubriken ”En jämförelse” och gör uppgift 1.

När du nu har försökt återge innehållet i dikten ”Den enda stunden” på prosa, inser du diktens alldeles speciella kraft att slå an strängar inuti oss. Den återger känslan i upplevelsen på ett sätt som aldrig kan göras på prosa.

Dikter kan ”närläsas” och analyseras precis som prosatexter. Man granskar form och innehåll och skärskådar diktarens konstnärliga uttrycksmedel.

Diktanalys i mera genomförd bemärkelse ska vi ägna oss åt på B-kursen. Idag ska vi mest orientera oss i diktens värld, bläddra i diktsamlingar, läsa och upptäcka.

Nu är det hög tid att försöka hitta några dikter som tilltalar just **dig**. Kanske de rentav inspirerar dig till att prova på att skriva på egen hand.

Uppgift: presentera en dikt

Välj en dikt att presentera! I din antologi A finns både äldre och yngre dikter. Bläddra, stanna upp och läs. Kanske fastnar du för Cornelis Vreeswijks text ”Somliga går i trasiga skor” på s. 439 eller Erik Lindegrens kända ”Arioso” på s. 429. Karin Boyes lyriska produktion har du nog uppmärksammat tidigare. Läs dikten ”Ja visst gör det ont” på s. 389! Tag fram diktsamlingen du lånat. Bläddra och läs! Välj ut en dikt som tilltalar dig alldeles speciellt. Låt det ta tid att välja! Läs **många** dikter på vägen till den du tycker är **allra bäst**.

- Läs dikten för dig själv flera gånger. Träna på att läsa den högt med inlevelse.
- Markera en versrad som du särskilt fäst dig vid. Fundera över varför den raden gjorde så starkt intryck på dig. Skriv i ca fem minuter om den versrad du valt.
- Använd vad du skrivit som underlag, när du nu skriver din presentation av dikten.

Om du läser i grupp ska dikten presenteras vid träff 5. Läser du helt på egen hand skickar du din presentation till läraren.

Inled din presentation med att **återge hela dikten**. Om du presenterar muntligt är det bra att du övat på högläsning.

Tala om **varför** du valde just den dikten, vad den har att säga dig. Peka på uttrycksfulla ställen i texten, ordvändningar som väcker tankar, intressanta bilder som talar direkt till dig, rytmer som ackompanjerar innehållet etc. Lägg ner tid på att försöka hitta exakta uttryck för vad du känner inför den här dikten.

Har du lust att prova på att själv skriva en dikt? Ett bra sätt att komma igång är att som vanligt sätta sig med papper och penna och spontant skriva ned tankarna på prosa. Sedan formar du de ord du skrivit ned på måfå, till en dikt. Du får säkert pröva med olika bilder och ordvändningar, stuva om och ändra längden på raderna fram och tillbaka innan du är nöjd. Det får ta sin tid. Tänk på att det är inte nödvändigt att dikten är rimmad. Rimmar man, tvingas man ofta använda vissa ord, bara för att de rimmar med tidigare nämnda ord. De är kanske inte de bästa i sammanhanget. Som du såg i antologin är de flesta moderna dikter orimmade.

Om och i så fall hur och var din dikt ska publiceras avgör du och din lärare.

Moment VI: Loggboken

Nu är **drygt** halva kursen genomgången. Hur har det gått? Det är dags att stanna upp och reflektera. Din lärare bestämmer om ni ska diskutera detta tillsammans, eller om dina funderingar ska vara helt privata.

Tag fram din loggbok. Sätt dig ner och fundera över följande med penna i handen:

- Vad har gått **bra**? **Varför** har det gått bra?
- Vad har gått **mindre bra**? Hur kommer det sig att det **inte** gick så **bra**?
- Är det något särskilt som du tycker är **svårt** och som du behöver **hjälp med**? Har du bett om hjälp?
- Ärligt talat, har du följt **planeringarna** som gjordes upp i början av kursen och gjort vad du förutsatt dig på utsatt tid? Har du haft god **framförhållning** och sluppit stressa dagen före en redovisning eller inlämning? Har du haft en planering för **varje dag** som du sedan följt?
- Finns det något du kan göra för att **förbättra din studieteknik i svenska**? Går det redan bra behöver du naturligtvis inte tänka på detta.
- Skriv några råd till dig själv under rubriken: **Goda föresatser**.

Nu är det också lämpligt att du kontrollerar att du kommit ihåg att samla allt du skrivit i pärmen. Innehållet i pärmen utgör underlag för betyg på kursen.

Träff 5

- Läsning av berättelser. Sitt i grupper och läs upp era berättelser för varandra. Diskutera!
- Eventuellt ett ordklassprov.
- Eventuellt hjälp med val av roman.
- Presentation av valda dikter. Diskussion om lyrik. Eventuellt presentation av nyskriven dikt.

Studieenhet 6

I denna enhet ingår följande:

- redovisning av roman
- muntlig framställning
- referat.

Moment I: Redovisning av roman

Hoppas att du hunnit börja läsa romanen du valde i Studieenhet 5. I slutet av perioden för denna enhet ska din skriftliga redovisning vara färdig.

Här följer strax skrivuppgiften till romanen. Titta gärna på instruktionerna då och då medan du läser boken. Gör anteckningar på ett papper som du har liggande i boken, så att du på så sätt skaffar dig ett underlag till det du ska skriva om.

Skrivuppgift till roman med handlingen förlagd till äldre tider

Romanens titel är **rubriken**. Inled presentationen med att nämna författare och titel. Gör ett **mycket** kort sammandrag av handlingen och nämn samtidigt **var** handlingen utspelar sig, **vid vilken tid** och **de viktigaste personerna**. Det tar en stund att ”baka ihop” dessa fakta till en trevlig, sammanhängande text. Arbeta enligt ”skrivprocessen”! Du kommer väl ihåg arbetsgången som presenteras på s. 86–87 i S!

Fortsätt sedan din redovisning med att utreda **det speciellt tidstypiska i boken**, dvs. vad du lärt dig om den tid som romanen handlar om. Ge exempel på

- tidstypiska detaljer (klädedräkt, transportmedel, boende, mat etc.)
- förhållanden under vilka personerna levde (som trälarna, i ett feodalsamhälle, vid kristendomens införande etc.)
- sedvänjor som är typiska för tiden.

Säkert kan du komma på mer som är intressant att peka på när du redovisar vad du lärt dig om tiden för romanens handling.

Skicka redovisningen till din lärare! Glöm inte att sätta in den i pärmen då du fått tillbaka den.

Moment II: Muntlig framställning

Om du deltar i träffar har du redan framträtt inför grupp med muntliga redovisningar. Hoppas det gick bra! Redan i Studieenhet 2 lärde du dig ”Några råd för talare”, som finns på s. 40 i S. Slå upp de sidorna igen och se vad som är viktigt att tänka på för att det man säger ska **nå fram** och **få önskad effekt**.

Nyckelorden för ett lyckat **framträdande** är:

- ögonkontakt
- lagom tempo
- röststyrka
- tydlighet
- intresseväckande inledning
- tydlig avslutning.

Vad ska man då tänka på när man utarbetar **innehållet** i sin framställning?

Läs s. 47–50 i **S**. Där står allt du behöver veta med tydliga rubriker, som också anger arbetsgången. Detta är mallen för hur du ska arbeta när du utformmar ditt föredrag.

Uppgift: håll ett föredrag

Din uppgift är att förbereda och hålla ett föredrag för jämnåriga. Framträdandet får ta maximalt tio minuter, och därefter ska det finnas tid för att besvara eventuella frågor från åhörarna. Vilket **ämne** du ska tala över får du välja själv.

Det ska vara ett ämne som är **avgränsat**, så att det går att behandla på tio minuter med inledning och avslutning. Det ska vara något som **du är intresserad av** och det ska kunna **fängsla dina jämnåriga**.

Kanske väljer du något personligt, som att beskriva en intressant plats du besökt eller en hobby du har. Kanske väljer du något som du gärna skulle vilja ha en anledning att fördjupa dig i.

Rådgör med din lärare om du är tveksam. Det är bra om han/hon godkänner ditt val av ämne **innan** du börjar arbeta med utformningen av föredraget.

Följ arbetsgången i **S** på s. 47–49. Tänk särskilt på vad som står sist: ”Avsluta tydligt.” Det är det som sägs **sist**, som åhörarna bär med sig efteråt. Avslutningen ska vara så tydlig att du inte behöver säga: ”Och det var allt” eller något liknande. Föredraget håller du vid träff 6. Manuset sätter du sedan i din pärm. Lycka till!

Du som läser helt på egen hand får hålla föredraget för några personer i din närhet. Manuset skickar du till din lärare.

Moment III: Referat

Enkla referat har du redan skrivit när du t.ex. sammanfattat handlingen i en roman du läst. Du har **valt ut** och **valt bort** fakta i ditt sammandrag. Nu ska vi arbeta med referat av andra texttyper.

Läs s. 129–132 i **S**. Gå också tillbaka till s. 11 och titta på hur man **arbetar** med den text man ska referera. Man väljer ut det viktiga, stryker under och skriver nyckelord i kanten. Lägg märke till att referatet:

- skrivs med egna ord
- ska vara sakligt och opartiskt
- ska vara försett med källhänvisning
- ska innehålla **referatmarkeringar**.

Särskilt välskrivna eller fyndiga formuleringar kan man återge som de är, dvs. man citerar dem. Då är det viktigt att man anger detta med citationstecken (se s. 79).

Gör uppgift 1–6 på s. 130–133. Tag med referaten till träff 6 eller skicka in dem. Kanske ger dig din lärare ytterligare en text att referera. Glöm inte att sätta in referatet i pärmen efteråt!

Träff 6

- Diskussion i grupper av romaner med redovisningarna som underlag.
- Muntlig framställning: Föredrag.
- Granskning av referat. Mall för granskning finner du nedan.

Granska varandras referat

- Finns korrekt **källangivelse**? Källan ska anges i löpande text och naturligt smälta in i referatet. Det ska vara möjligt för den som läser referatet att hitta texten på biblioteket.
- Är referatet betydligt **kortare** än ursprungstexten?
- Är **innehållet** korrekt återgivet? Finns allt väsentligt med? Gör referatet ursprungstexten rättvisa? Se också till så att fakta inte är förvanskade. Är referatet **begripligt** för den som inte har tillgång till originaltexten?
- Är texten väl **disponerad**? Är det lätt att följa tankegångarna? Är texten indelad i **stycken** så att den är lättläst?
- Är referatet skrivet **med egna ord**? Kontrollera så att den som skrivit referatet inte ”knyckt” meningar och fraser. Det är tillåtet att citera väl valda formuleringar och uttryck, men man får inte skriva av meningar och ta dem som sina egna.
- Är eventuella **cit**at korrekta, dvs. ordagrant återgivna? Man får inte förvanska citat.
- Finns **referatmarkeringar**, dvs. påminnelser om att det här är ett referat och inte ursprungstexten, t.ex. ”Johansson påpekar även ...”? Observera att **författarens hela namn** eller **efternamn** ska finnas i en referatmarkering.
- Är **språket** korrekt? Rätta eventuella språkfel.

Skriv en sammanfattning där du påpekar vad som var **särskilt bra** i det här referatet och **vad som eventuellt bör rättas till**. Signera din kommentar!

Studieenhet 7

I denna enhet arbetar vi med:

- presentation av textläsning i antologin
- satsdelar
- meningsbyggnad
- utredande uppsats
- val av roman.

Moment I: Textläsning

I din antologi finns intressanta texter av olika författare att bekanta sig med. Ofta ger läsning av sådana smakprov ur författares produktion impulser till vidare läsning.

Välj en av de yngre texterna i antologin enligt listan nedan. Kanske ger dig din lärare en utvidgad lista att välja ifrån.

Textutdrag att välja på i *Levande texter*:

s.

- 321 *Pälsen* av Hjalmar Söderberg
- 330 *På Västfronten intet nytt* av Erich Maria Remarque
- 369 *En hjältes död* av Pär Lagerkvist
- 378 *Berg som vita elefanter* av Ernest Hemingway
- 303 *Kvinnor och äppelträd* av Moa Martinson
- 392 *Raskens* av Vilhelm Moberg
- 399 *Analfabeten* av Ivar Lo Johansson
- 404 *Calaboza* av Harry Martinson
- 424 *Att döda ett barn* av Stig Dagerman
- 444 *Springkällan* av Kerstin Ekman
- 491 *Fattiga riddare och stora svenskar* av Klas Östergren

Läs och begrunda **innehållet**, gärna med hjälp av frågorna efter texten. Repetera också avsnittet textanalys i Studieenhet 3, där du fick tips om sådant som kan vara intressant att titta närmare på i en text. Slå upp och läs om **författaren** du valt.

Gå gärna igenom avsnittet ”Stil och stilanalys” s. 175–183 och titta på översikten på s. 183.

Uppgift: muntlig presentation

- a) **Presentera författaren** helt kort.
- b) Vad vill texten säga läsaren? **Resonera om grundtanken/budskapet** och anknyt gärna till egna tankar och erfarenheter.
- c) **Kommentera hur texten är skriven** så utförligt du kan.

Den som studerar i grupp förbereder en muntlig presentation och den som läser på egen hand skickar en skriftlig redovisning till läraren.

Glöm inte att sätta in manus eller skriftlig redovisning i pärmen. Praktiska tips för muntlig respektive skriftlig redovisning finns i Studieenhet 4.

Moment II: Satsdelar

I Studieenhet 5 tittade vi på indelningen av ord i **ordklasser**. En sådan indelning görs för att närmare kunna beskriva ordens **form** och **funktion**.

Satsdelar anger **hur orden förhåller sig till varandra** i en sats. Normalt innehåller en sats, som du vet, ett subjekt och ett predikat, t.ex.:

Flickan sjunger.

s. p.

Satsen kan **byggas ut** med **fler** satsdelar, t.ex.:

Den mörkhåriga flickan sjunger en ballad.

s. p.

Den mörkhåriga flickan, som jag beundrar mycket, sjunger en vacker ballad på balkongen i månskenet.

Så kan man bygga ut meningen och kanske rentav fortsätta! Möjligen kan du ta ut satsdelarna i den långa meningen med den mörkhåriga flickan, när du läst in avsnittet om satsdelar och arbetat med övningarna!

Läs s. 293–300 i **S**. Arbeta dig igenom uppgifterna. Rätta svar finns på s. 16–18 i facit.

Efter att ha gått igenom och rättat alla dessa övningar gör du uppgift 11 på s. 300, ”Testa dig själv – litet prov på satsdelar!” Klarar du av att få maximala 50 poäng? Rätta svar finns på s. 17–18 i facit.

När du nu sett av vilka delar en sats kan vara uppbyggd går vi vidare och tittar på **hur satser fogas samman** med varandra till meningar. **Sättet** på vilket man fogar samman satser och meningar får **olika effekter**. Det har du säkert redan lagt märke till när du gjort beskrivningar och skapat berättelser.

Läs s. 68–74 i **S** och gör uppgifterna. Förslag till lösningar hittar du på s. 6 i facit.

Moment III: Utredande uppsats

I olika sammanhang har du under A-kursen provat på skrivande med olika syften och med skiftande innehåll. Du har **beskrivit** och **berättat**, du har **redovisat** och **refererat**.

Flera gånger har du påmint om vikten av att se skrivandet som **ett hantverk**, **en process**, där man skapar och knådar sin text länge och omsorgsfullt innan man är nöjd.

Uppgift: skriv en utredande uppsats

Du ska arbeta med denna uppsats stegvis enligt skrivprocessens modell ända fram till slutfasen, då det är dags för bedömning och publicering.

Slå upp s. 86–87 i S. Du bör ha dessa sidor uppslagna framför dig hela tiden medan du arbetar med din text.

Välj ämne! Förslag hittar du under Uppgift 2 på s. 88 i S. Kanske får du fler förslag av din lärare.

Sätt igång! Börja med **förarbetet** enligt steg 1 på s. 86. Ibland är det bra att tidsbegränsa sin första ”brainstorming”, dvs. den stund man samlar infall och uppslag, till förslagsvis tre minuter. Efteråt blir man häpen över vad man lyckats komma på då man utsatt hjärnan för litet stress! Bestäm dig alltså för att under tre minuter helt utan hämningar skriva ner **allt** du kan komma på om ett visst ämne, helt osorterat och så snabbt som möjligt.

Sedan är det naturligtvis dags att gallra. Allt var kanske inte så lyckat i det här sammanhanget. Möjligen behöver du komplettera genom att söka fakta om ditt ämne i uppslagsverk eller på Internet.

Nästa steg är att **sortera** uppslagen i ordningsföljd så att du får en röd tråd i framställningen. Nu har du gjort din **disposition!** Då är det dags att gå till steg 2 i boken: ”Utkast”. Fortsätt sedan steg för steg.

Kanske får du möjlighet att publicera din text i ”klassens antologi”. Innan dess kan det vara bra att få respons av någon av kamraterna. Under träff 7 ska ni läsa och kommentera varandras uppsatser.

Moment IV: Romanläsning

I Studieenhet 2 arbetade du med en svensk roman. Säkert samlade du då också flera intressanta tips om andra moderna svenska romaner som du skulle vilja läsa.

Nu är det dags att bekanta sig med utländska, moderna författare. Redovisningen av denna roman blir i form av en personligt utformad recension. Hjälp med upplägning får du i Studieenhet 8.

Välj bland följande böcker:

Adams, Richard, *Den långa flykten*

Ajar, Émile (pseudonym för Romain Gary), *Med livet framför sig*

Allende, Isabel, *Andarnas hus*

Brink, André, *Ett ögonblick i vinden*

Böll, Heinrich, *Katarina Blums förlorade heder*

Emecheta, Buchi, *Andra klassens medborgare*

Gaarder, Jostein, *Sofies värld*

Golding, William, *Flugornas herre*

Greenberg, Joanne, *Ingen dans på rosor*

Greene, Graham, *Resor med moster Augusta*

Hesse, Hermann, *Siddharta*
 Hoeg, Peter, *Fröken Smillas känsla för snö, De kanske lämpade*
 Irving, John, *Garp och hans värld*
 Kemal, Yasar, *Låt tistlarna brinna*
 McCourt, Frank, *Ängeln på sjunde trappsteget*
 Orwell, George, *1984, Djurfarmen*
 Remarque, Erich Maria, *På västfronten intet nytt*
 Salinger, J. D., *Räddaren i nöden*
 Schlink, Bernhard, *Högläsaren*
 Shute, Nevil, *På stranden*
 Singer, Isaac B., *Trollkarlen från Lublin*
 Steinbeck, John, *Möss och människor*
 Tan, Amy, *Köks gudens hustru*
 Tyler, Anne, *Restaurang Hemlängtan*
 Walker, Alice, *Purpurfärgen*
 Wassmo, Herbjörg, *Huset med den blinda glasverandan*

Tag med dig listan till biblioteket och botanisera bland böckerna tills du hittar något som kan tilltala dig. Som vi redan har sagt i Studieenhet 2, ska du lämna tillbaka boken och söka upp en ny om du, efter att ha läst några kapitel, finner att boken inte alls är i din smak. **Det är viktigt att du kommer igång att läsa med detsamma och att du hittar något som tilltalar dig.** Lycka till!

Träff 7

- Presentationer av antologitexter.
- Eventuellt prov på satsdelar.
- Granskning av utredande uppsatser.
- Eventuell hjälp med val av modern utländsk roman.

Uppsatsgranskning

Byt uppsats med en kamrat, läs och kommentera! Granskningsschema får du här.

Arbeta med pennan i handen och skriv ned dina iakttagelser.

- Fundera över vad uppsatsens **rubrik** innebär. Vad ska uppsatsen handla om enligt rubriken?
- Läs igenom uppsatsen **stycke för stycke**. Skriv på ett papper (eller i marginalen) nyckelord som sammanfattar vad varje stycke handlar om.
- Handlar uppsatsen om det den ska göra? Är det något som saknas? Är det något som bör tilläggas eller kanske förklaras tydligare?
- Är **dispositionen** logisk? Följer det ena stycket naturligt på det andra? Finns det "en röd tråd" i framställningen?
- Är **styckeindelningen** väl genomförd? Texten får inte vara alltför kompakt.
- Finns fungerande **inledning** och **avslutning**?

Kommentera innehållet enligt ovanstående! Ge eventuellt förslag till förbättringar!

Granska **språket**! Förekommer språkfel (meningsbyggnadsfel, syftningsfel, stavfel, störande upprepningar etc)? Rätta! Är **stilen** anpassad till ämnet?

Väg samman alla iakttagelser och försök att formulera ett **helhetsintryck**. Ge gärna förslag till förbättringar! Var frikostig med beröm!

Läs igenom de kommentarer du fått till din text. Du behöver kanske göra förändringar och arbeta om delar av uppsatsen. Sätt både den första och den sista versionen i pärmen.

Du kan också använda dig av "Besiktningsprotokollen" på s. 84 och s. 115.

Studieenhet 8

I denna enhet ingår följande:

- romanredovisning: recension
- vislyrik
- uppföljning: Vad finns i pärmen?
- summering i loggboken.

Moment I: Recension av roman

Hoppas att du hittade en roman som du tyckte var intressant att läsa och som berörde dig på något sätt.

Redovisningen av denna roman blir i form av en **recension**. En recension är en sorts ”konsumentupplysning”. Den ger saklig information om bokens innehåll och den ger också uttryck för recensentens personliga uppfattning om boken – en väl motiverad sådan.

Uppgift: recension

Läs s. 140–143 i S. Först får du ta del av en filmrecension som har recensionens traditionella byggstenar: **ingress**, **referat**, **analys** och **omdöme**. Därefter följer ett mera utförligt resonemang om delarna. På s. 143 får du ett översiktsschema för recensioner som kan vara till din hjälp då du bygger upp din text.

Nu ska du samla fakta till din recension! Vi arbetar ju som vanligt enligt skrivprocessens modell. Följ spalten under ”Bok” när du antecknar nyckelord vid din ”brainstorming”. Här får du alltså hjälp att lägga upp din disposition.

I ingressen, dvs. det inledande stycket, presenterar du boken. Skriv en löpande text. Försök att börja intresseväckande. I ingressen anges **titel** och **författare**, eventuellt författarens tidigare produktion eller något annat som kan väcka intresse.

I nästa stycke ger du ett **referat** av handlingen (dock inte hela), varvid du också presenterar viktiga **personer**, beskriver **var** handlingen utspelar sig och under vilken **tid**. Här antyder du också vad boken handlar om.

Observera att du **inte** ska avslöja hela handlingen. Du vill ju inte beröva läsaren av din recension upplevelsen av att själv läsa boken! Din uppgift är att avslöja så mycket att läsaren av recensionen kan avgöra om denna bok är något som kan intressera honom/henne.

I det tredje stycket analyserar du **hur** boken är skriven. Har du glömt vad som kan vara intressant att titta närmare på när det gäller författarens berättarteknik, får du gå tillbaka till Studieenhet 3 under rubriken Moment I: Textanalys.

Du bör också gå in på bokens budskap/syfte/grundtanke, dvs. din **tolkning** av innehållet.

I det sista stycket ska du tänka särskilt på att formulera bra motiveringar till ditt omdöme om boken. Vad var bra? Vad var inte bra? Beskriv! Ge skäl! Sammanfatta ditt ställningstagande genom att ge betyg – kanske i skalan en till fem stjärnor.

Moment II: Tema visor och vislyrik – från Bellman till Lundell

Carl Michael Bellman känner du kanske redan till. Det var han som skrev sångerna *Fjäril vingad syns på Haga*, *Gubben Noak* och *Vila vid denna källa*. Han levde på 1700-talet och han var den diktare som gav den lyriska svenska visan en tydlig egenart. På 1900-talet har traditionen från Bellman förts vidare.

Nu kan du som ett fördjupningsarbete välja att arbeta med visdiktare. Några **förslag** till ämnen som anknyter till de diktare som nämns i våra böcker får du strax nedan. Rådgör med din lärare.

Kanske vill du arbeta tillsammans med andra i grupp om ett ämne. Din lärare kan säkert organisera detta.

Börja med att läsa översiktligt om författarna enligt sidhänvisningarna nedan. En del av visdiktarnas texter finns i A (där du har god hjälp av frågorna efter texterna), medan du får söka upp texter av andra på egen hand, t.ex. på biblioteket. Musikavdelningen på biblioteket eller på din skola bör du också besöka för att **lyssna till** tonsättningar av visorna, så att de kommer **riktigt** till sin rätt. Musiken är ju en viktig del av kompositionen. Det är naturligtvis också trevligt om du kan illustrera din redovisning med musikexempel. (Om du sjunger och spelar själv, kan du kanske **framträda** inför gruppen och få alla att sjunga!)

Mer information om den/de författare du valt att arbeta med söker du också upp på egen hand.

Litteratur att utgå ifrån i våra böcker:

Carl Michael Bellman i L s. 94–100, och i A s. 145–156

Birger Sjöberg i L s. 326–327

Evert Taube i L s. 328

Nils Ferlin i L s. 328–329 och i A s. 437–438

Cornelis Vreeswijk i L s. 329–330 och i A s. 439–440

Ulf Lundell i L s. 386–388 och i A s. 493–495

Bob Dylan i L s. 384–386

Förslag till uppgifter

Fredmans epistlar

Presentera några av Bellmans *Fredmans epistlar*, gärna med musikillustrationer. Här följer tips på sådant du kan ta upp:

- Vem är berättaren? Framgår det? Vad uppnår skalden genom att ha en berättare?
- Hur börjar och slutar episteln? Ändras stämningen?
- Studera Bellmans impressionistiska teknik, att med några ord måla upp hela scener.

- Visa på hur Bellman blandar högt och lågt. Ibland skildrar han det riktigt motbjudande och ibland hänger han sig åt naturlyriska beskrivningar. Ge exempel!
- Mytologiska väsen förekommer ibland i Bellmans dikter. Vad representerar de för företeelser och problem? Visa med exempel!
- Vilket syfte har de många utropen, de retoriska påståendena och frågorna?

Säkert kan du komma på mycket mer att ta upp!

En jämförelse av några Bellmantolkare

Sven-Bertil Taube, Cornelis Vreeswijk, Fred Åkerström och Mikael Samuelsson har gjort insjungningar av Bellmansånger. Lyssna till några olika tolkningar av samma epistlar. Jämför vad uttolkarna har tagit fasta på i sina versioner. Tror du att deras framförande liknar Bellmans? Vems tolkning föredrar du?

Sånger om utslagna

Bellman skrev om **sin tids utslagna**, med **skarp blick, ironi och ömhet**. Senare visdiktare, som Nils Ferlin och vår tids Cornelis Vreeswijk, har gjort detsamma. Visa med hjälp av antologins utdrag, och andra sånger eller texter du känner till av dessa tre, på likheter i de tre diktarnas vistexter.

Småstadsvisor om Frida och naturen, om döden och universum

Presentera några av Birger Sjöbergs *Fridas visor*. Beskriv ”lilla Paris”, där de utspelar sig, ”huvudpersonerna” och vad som tilldrar sig i den lilla staden. Visa också på Sjöbergs stilmedel (schabloner, lätt parodi etc.)

Barfotabarn i livet

”Du barfotabarn i livet” slutar Nils Ferlins dikt som finns i A på s. 437. Om de små, de utsatta, de ensamma och de vilsna skrev Ferlin inkännande och samtidigt med en stor portion humor. Som bl.a. sjöman, luffare, elektriker och revysångare skaffade sig Ferlin stor livserfarenhet, och det kom till uttryck i hans diktning. Flera av hans dikter tonsattes. Presentera Nils Ferlin och hans vislyrik.

Evert Taube – en av våra mest folkkära vissångare

Kan du sjunga *Fritjof och Carmencita* eller *Brevet från lillan*? Många svenskar kan ju det, eftersom Taubes sånger redan hör till det svenska kulturarvet! Presentera diktarens liv och lyrik i ord och ton! Försök att utreda vad som är så speciellt med hans visor och varför han blivit så omätligt populär.

Udda existenser och dråpliga händelser i Cornelis visor

Polaren Per, *Fredrik Åkare* och *Ann-Katrin* är några av Cornelis Vreeswijks figurer. Presentera ett par av dem och berätta vad de är med om. Hur förhåller sig Cornelis själv till dem? Beskriv gärna också Cornelis egenheter som sångare.

Låtskrivaren Lundell

Visste du att den vackra sången *Öppna landskap* har varit föreslagen att bli Sveriges nationalsång? Lundell skriver både vackert och fränt. Presentera några sånger och låtar i ord och ton – alltifrån ”rockrökare” till lyriska ballader. Vilka motiv är vanliga? Peka gärna på samspel mellan ord och musik.

Bob Dylan – den förste rockpoeten

Bob Dylan är den ende utländske poeten som tas upp i L i detta sammanhang. Läs om honom i L på s. 384–386. Lyssna till några av hans sånger från olika skeden i hans produktion och studera hans texter. Förbered en presentation. Vilka är motiven? Vad är så speciellt med musiken och inte minst med Dylans framförande? Försök förklara varför Dylan fått ett sådant inflytande på både rockpoeter och andra poeter.

Vid träff 8 presenterar du/ni fördjupningsarbetet muntligt. Läser du utan att delta i träffar skickar du redovisningen till din lärare

Moment III: Uppföljning av kursen

Eftersom detta är den sista studieenheten är det dags att ta en titt i pärmen och kontrollera att allt som du skrivit finns där. Pärmen ska du lämna till din lärare vid träff 8. Då vill din lärare också diskutera innehållet med dig. Förbered dig för diskussionen. Fundera över om det är någon text som du är speciellt nöjd med. Skulle du förändra något i din arbetsmetodik om du skulle utföra liknande arbetsuppgifter i framtiden?

Dina texter utgör underlag för betygssättningen. Dina prestationer under de muntliga redovisningarna under träffarna räknas naturligtvis också in.

I pärmen finns nu följande:

- rättstavningsövning
- personskildring och miljöskildring (kanske i flera versioner)
- berättelse (kanske i flera versioner)
- kanske ett ordklassprov
- redovisning av roman (med handling från äldre tider)
- referat
- eventuellt ett prov på satsdelar
- utredande uppsats
- recension av roman.

Om du läser helt på egen hand bör dessutom följande finnas där:

- boktips (modern roman)
- redovisning av lästema (hjältar)
- manus till föredrag
- redovisning av läsning av antologitexter
- presentation av dikt.

För dig som inte har deltagit i träffar ges på s. 44 (i detta häfte) ett exempel på hur en sluttentamen på A-kursen kan gå till.

Moment IV: Loggboken

Nu när du har skaffat dig en överblick över vad du gjort under kursen är det dags att ta fram loggboken och reflektera med pennan i handen.

Vad jag har lärt mig under A-kursen i svenska är rubriken.

Försök att skriva fritt om vilka färdigheter och kunskaper du har fått. Här följer några frågor som kan hjälpa dig på traven: Vilka **texttyper** har du skrivit? Tycker du att du har blivit bättre på att **skriva**? Vad har i så fall blivit bättre? Vad har du **läst** under kursen? Vad har du lärt dig när det gäller att uppleva litteratur? Vilka **romaner** har du läst? Vilka romaner skulle du vilja läsa nu när du fått boktips av andra? Hur gick det med valet av **dikt**? Skrev du någon dikt? Hur gick det? Du har ju nu steg för steg avverkat A-kursen och nått fram till slutet – känns det bra? Skriv om allt du kan komma på!

Hur gick det med **studietekniken**? Var det svårt att läsa på detta sätt och ta mycket ansvar för studierna själv? Skulle du gjort något annorlunda om du fått göra om det? Är det några råd du skulle vilja ge dig själv inför kommande studier?

Skriv fritt om ovanstående frågor och annat som du vill ta upp så här i slutet av kursen. Tänk på att du kommer att ha **stor** nytta av denna summering av dina tankar inför kommande studier.

Din lärare avgör om dessa funderingar i loggboken ska vara dina helt privata, om ni ska diskutera dem i grupp eller om kanske bara du och din lärare går igenom dem.

Under träff 8 görs sannolikt en formell utvärdering av kursen.

Avslutning av kursen

Nu har du så gott som avverkat hela kursen. För dig som läser i grupp är det bara träff 8 kvar samt ett avslutande möte med din lärare då du får ditt betyg.

Jag har försökt att slussa dig genom kursen och de olika studieenheterna och drivit på dig med råd och förmaningar, allt i bästa välmening. Ibland har du säkert varit irriterad på mig och tyckt att jag är alltför detaljerad. Men om du har följt mina anvisningar hoppas jag att det blivit ett bra resultat. Lycka till med dina studier i framtiden!

Margareta Lindbom

Träff 8

- Läsning av kamraternas recensioner. Samla boktips!
- Vislyrik – presentation av fördjupningsuppgift.
- Genomgång och inlämning av pärmar.
- Eventuell diskussion av loggböckerna.
- Utvärdering av kursen.

Rättstavningsprov

Studieenhet 2, Moment V: Stavning:

Instruktion till dig som hjälper till att genomföra provet:

Läs hela meningen och upprepa därefter meningens nummer och det understrukna ordet.

1. Har du hennes adress?
2. Han hade ingen anledning att vara sen.
3. Vi fordrar att han ska komma.
4. De bildade en kommitté.
5. Den gamla stod vid dörren.
6. Glöm inte att berömma henne!
7. Fyll i blanketten noggrant.
8. Jag minns min barndoms somrar.
9. De utkrävde hämnd.
10. Vi kände oss frusna.
11. Hittills har det varit lätt.
12. Man ska inte döma efter utseendet.
13. Rita en linje som är parallell med denna.
14. Det kom som en chock!
15. Vi vill hellre gå på bio.
16. Denna fråga är väsentlig.
17. Vi har hört historien förut.
18. Det han sa var inte sant.
19. Vi iakttog honom från fönstret.
20. Det enda du kan göra är att vänta.
21. Vi var tvungna att gå.
22. Ungdomarna var inte där.
23. Han tog en dusch.
24. Vi vill helst stanna här.
25. Svaret var tillfredsställande.
26. De hade inga inre skador.
27. Hon var bjuden på bröllop.
28. Har du läst min recension?
29. Han måste stanna inom landets gränser.
30. Kan du spela schack?
31. Nu är vi i stort sett färdiga.
32. De klarade sig ända till slutet.

Förslag till sluttentamen på A-kursen

Prövningen kan äga rum vid två tillfällen med en skriftlig och en muntlig del.

Skrivning i två delar:

- referat av given text
- utredande uppsats.

Istället för utredande uppsats kan eleven vid skrivningstillfället få en novell att läsa igenom och sedan kommentera innehåll och berättarteknik i uppsatsform. Utförliga frågor bifogas (se Studieenhet 7, Moment I, Uppgift b) och c).

Muntlig redovisning:

- uppföljning av skrivningarna med diskussion om språkriktighet
- kort föredrag
- redovisning av och diskussion om litterärt tema och lyrik
- redovisning av och diskussion om valda romaner.

Om du vill ha ytterligare hjälp med kursen finns:

Ursvenska – distanskurs i gymnasiesvenska

I serien ”Ursvenska” från Utbildningsradion har 24 **radioprogram** gjorts för självstudier av A-kursen. Programmen är numrerade från 1 A till 8 C, är 20 minuter långa och upplagda som samtal, lektioner eller intervjuer. Som ”radiolärare” fungerar Ulf Jansson. Obs – **andra** upplagan av *Handbok Svenska språket* är kursbok för radioprogrammen. Inom parentes står numret på det kapitel i tredje upplagan som närmast motsvarar radioprogrammet. **Kassetter** med dessa program **finns att låna** på bibliotek och AV-centraler.

Kort beskrivning av radioprogrammens innehåll

1 A : Studieteknik och studieplanering. Om att anteckna, om lästeknik. Samtal med Lotta Redefelt, distanselev, som ger råd utifrån sina erfarenheter. *Kapitel 1* (1)

1 B: Skrivprocessen, råd om skrivande: Hur man bygger en text, kommer igång, olika sätt att börja och sluta. Om att dra in läsaren. Om att spela på sinnesintryck. *Kapitel 11, 15, 16* (15, 20, 21)

1 C: Om rock, lyrik och rocklyrik. Poetiska bilder. *Kapitel 24* (30)

2 A: Om skrivandet: Att beskriva miljöer, att gestalta. Att redigera sin text. *Kapitel 13, 15, 16* (18, 20, 21)

2 B: Om studieteknik – samtal med Lotta Redefelt om erfarenheter av läs- och anteckningsteknik. Om minne och glömska. Skrivande: styckeindelning. *Kapitel 1, 12* (1, 17)

2 C: Edith Södergran. Samtal med Maria Gummesson.

3 A: Samtal med Lotta Redefelt om att skriva referat. Att ta ut huvudpunkter och använda egna ord. *Kapitel 1, 17* (1, 22)

3 B: Om skrivande: Att rätta sin text i efterhand. Lite om meningsbyggnad, satser, skiljetecken och förkortningar. *Kapitel 6-10* (10-14)

3 C: Vilhelm Moberg – om epikern och maktkritikern.

4 A: Råd om muntlig framställning: Om att göra manus till föredrag. *Kapitel 4* (8)

4 B: Danska – några nycklar till en bättre förståelse av talad danska. Paa krogen *Kapitel 38* (39)

4 C: Varför Selma Lagerlöf? Två unga läsare förklarar.

- 5 A: Om att skriva insändare och debattinlägg. Vad de brukar handla om, hur man kan bygga upp sin egen insändare. *Kapitel 21* (26)
- 5 B: Om norska språket – likheter och olikheter med svenskan. Norska språkstriden. Samtal med Ivar Larssen-Aas. *Kapitel 38* (39)
- 5 C: Charles Dickens som samhällskritiker.
- 6 A: ”Du är väl tvåspråkig?” Om offentligt och privat språk, om fackspråk och ”språkliga yrkesskador”. *Kapitel 39* (41)
- 6 B: Varför grammatik? Om ordklasser. Samtal med Björn Thunström. *Kapitel 31* (43)
- 6 C: Bellman och den unika svenska vistraditionen. Samtal med Pierre Ström, yrkestrubadur och Bellmansångare.
- 7 A: Hur ska man förbereda och genomföra en intervju? Bl.a. ett samtal med Ingalill Fransson, brottsutredare vid Stockholmspolisens våldshotel. *Kapitel 18* (23)
- 7 B: Varför grammatik? Om satsdelar. Samtal med Björn Thunström. *Kapitel 32* (44)
- 7 C: Om den isländska sagan.
- 8 A: Hur ska man bygga ett reportage? Några beståndsdelar.Handledning i att göra ett reportage. *Kapitel 18* (23)
- 8 B: Kurssummering. Vad väntar i B-kursen? Uppmuntran och lockande smakprov. Kort om den dramaturgiska modellen. *Kapitel 26* (32)
- 8 C: Om Odysseus långa resa och antikens eviga hav ...